

УДК 1751
14.25.09

ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ. ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ САРАЛАП ОҚЫТУ

Сулейменова Акшолпан Жиенеевна

С.Баишев университеті 7М01711-«Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының

2-курс магистранты

Suleimenova.8919@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада саралап оқытудың тиімділігі және саралау тәсілдерінің түрлері жан-жақты талданады. Саралау тәсілінің ғылымға енгізілген уақыты анықталып, бүгінгі күндегі қолданыс аясы тәжірибелік жұмыстар негізінде анықталады. Әлемдік деңгейдегі әдіскерлер жұмысымен қоса ұлттық педагогикада еңбек сіңірген М.Жұмабаев, А.Байтұрсыновтың бағалы ой-түйіндері басшылыққа алынып, тақырып төңірегінде салыстырмалы жұмыстар жүргізіледі. Әдістеме саласында еңбек еткен ғалымдар жұмыстарына сүйене отырып, микро, мезо, макро деңгейдегі саралауға түсінік беріледі. Саралаудың тапсырма, дереккөз, қарқын, жіктеу, қолдау көрсету, диалог, қорытынды, бағалау түрлері жеке талданып, ерекшеліктері туралы сипаттама жазылады. Оқушының қабілет-қарымы, жеке ерекшелігі ескерілетін саралап оқыту тәсілдерінің тиімділігі және қолданыс аясы басты мәселе ретінде талқыланып, оң нәтижеге жетудің бағыт-бағдары айқындалады. Жаңартылған білім беру мазмұнына сәйкес жасалған қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-сыныптың қазақ тілі пәні бойынша сабақ жоспары негізге алынып, саралау тәсілдерінің түрлері үлгі ретінде көрсетіледі. Мақала тақырыбының өзектілігі бүгінгі педагогика проблемасымен тікелей байланыста қарастырылады.

Түйін сөздер: дифференциация, саралау тәсілдері, оқыту тиімділігі, Блум таксономиясы, сыртқы саралау, ішкі саралау.

ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ. ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ НА УРОКЕ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА **Сулейменова Акшолпан Жиенеевна**

Абстракт

В этой статье анализируются выгодные стороны дифференцированного обучения и разносторонние виды методов дифференциации. Определенное временем, внедренное в науку метод дифференциации, в сегодняшнее время доказывается на основе практики. На основе ценных мыслей заслуженных педагогов казахской нации как М.Жумабаева и А.Байтұрсынова, вместе с работами методистов мирового уровня были проведены сравнительные работы. Основываясь на работы научных деятелей методической сферы, были даны ответы понятиям как микро, мезо, макро. Были проведены отдельные анализы и даны описания таким видам дифференциации, как дифференцированные задания, источники, темпы, классификации, поддержка, диалог, итог, закрепление, оценивание. Учитывая способности и данные обучаемых, пришли к выводу, что дифференцированный метод является главным вопросом в обучении и дает правильное направление в достижении цели. На примере был показан план урока 10-класса по казахскому языку, общественно-гуманитарного направления, составленный в соответствии

обновленному содержанию образования, где были представлены методы дифференцированного обучения. Актуальность темы данной статьи напрямую связана с проблемой сегодняшней педагогики.

Ключевые слова: дифференциация, методы дифференциации, эффективность обучения, таксономия Блума, внешняя дифференциация, внутренняя дифференциация.

DIFFERENTIATING LEARNING. DIFFERENTIATING LEARNING AND TEACHING IN KAZAKH LANGUAGE LESSON

Suleimenova Aksholpan Zhieneyevna

Abstract

According to this article there are so many advantages of differentiating learning style and methods of teaching are analyzed. Nowadays the method of differentiation is involved in teaching process and is using in learning widely. Taking an account the thoughts of great Kazakh national honored teachers like M. Zhumabaev and A. Baitursynov, the comparative works were done by world-class methodologists. According to the scientific investigation of methodologists the meaning of micro level, macro-level and mesa-level were given. There some types of differentiation methods are known, they are flexible-pace learning, collaborative learning, progressive tasks, digital resources, verbal support, variable outcomes and ongoing assessment. Whether teachers differentiate content, process, products, or the learning environment, the use of ongoing assessment and flexible grouping makes this a successful approach to instruction. The lesson plan of 10th grade students of social and humanitarian direction was taken as an example which was made by upgraded educational program and differentiated learning and teaching methods were added. The relevance of the theme is directly connected with the problem of teaching in pedagogy.

Keywords: differentiation, differentiation methods, teaching effectiveness, Blooms taxonomy, external differentiation, internal differentiation.

Жаһандану үдерісіне көшу кезеңінде ғылым-білім саласында бәсекеге қабілеттілікті арттыру үшін білім беру саласы әлемдік талаптарға жауап беретіндей жаңа форматқа ауысып болды. Репродуктивті білімнен гөрі конструктивті білімді жоғары қоятын жаңартылған білім беру мазмұны білімді ұрпақты тәрбиелеуде сан қырлы әдіс-тәсілдерді жаңаша көзқарас тұрғысынан зерделеуді талап етеді. Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша «саралап оқыту» ұғымына ерекше басымдық берілуде. Білімді мазмұнды игертуде оқушы қабілетіне қарай қолайлы жағдай туғызумен өлшенеді. Мұғалім сабақты бастамастан бұрын ҚМЖ құрастыруда алдын ала саралау жұмыстарын да жоспарлап алуы керек. Сабақ үдерісі кезінде саралау жұмысы икемділікке ие болуы шарт. Шеберлігіне байланысты мұғалім саралаудың оңтайлы түрін сабақ үстінде қолданады. Білімді сапалы меңгертуде саралау тәсілдерінің түрлері сабақ сайын жүзеге асып отырады. Функционалдық сауаттылығы орныққан, жеке тұлға ретінде күзиреттілігі қалыптасқан жас ұрпақты тәрбиелеуде заман ағымына сай әдістемелік құралдарды педагог үздіксіз пайдаланып отырғаны жөн. Саралап оқыту және оның тәсілдері туралы түсінікті кеңінен қарастырып өтелік.

«Саралау тәсілі» ұғымын оқытуға енгізген психологтар: Роджерс, А.Маслоу. Әлем педагогикасында саралау туралы ХХ ғасырдың 20-жылдары айтыла бастады. Саралап оқыту – білім алуға бағытталған әрекет. Саралап оқытудың теориялық

негізін Л.Выготский, С.Рубинштейн жасаған, ал бастауыш мектептерге қатысты Ш.Амонашвили өз еңбектерінде тоқталған болатын.

«Бастауыш сынып педагогикасы» оқу құралында С.Бабаев: «Даралық бағыт әр оқушының танымдық күштерін, белсенділігін, бейімділігін және дарынын дамытуға аса қолайлы мүмкіндіктер түзуге жәрдем береді. Мұндай тәрбиелік бағыт «қиын» шәкірттер, қабілеті төмен оқушылар үшін қажет», - деп көрсеткен. [1, 82б.].

Қазақ педагогикасында, М.Жұмабаевтың «Педагогика» еңбегінде: «Баланың әсерленуі, суреттеу, ойлау һәм сезінуі ержеткен адамнан әжептәуір басқа. Әрқайсысының жеке-жеке алғанда басқалығы болған сықылды бұлардың бәрін тұтас алғанда да басқалық бар», - делінген. М.Жұмабаев.[2]

Бұдан оқытушыларға баланың жеке ерекшелігін ескеру қажеттігі ертеден ескерілу керектігі айтылғандығын аңғаруға болады. А.Байтұрсынов : «Бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алу керек. Мұғалімнің қызметі оның біліміне шеберлігінің керек орны, өздігінен алатын тәжірибелі білімнің ұзақ жолын қысқарту үшін, сол жолдан балалар қиналмай өту үшін, балаға жұмысты әліне шағындап беруі мен бетін белгілеген мақсатқа түзеп отыру керек», -деп пікір білдірген. [3.336б.]

«Саралау» ұғымы сол күйінде қолданылмағанмен, қазақ даласында ғалымдар еңбектерінен теориялық, тәжірибелік негіздерінің болғанын байқауға болады. Олар әлемдік педагогика жаңалығын халық танымына сай қолданып отырған.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқуды саралау маңызды істердің бірі болып отыр, себебі әр білім алушының өзіндік даму ерекшеліктері бар. Барлық баланы бірдей әдіспен оқыта алмаймыз. Білім алушының жас, қабілет ерекшеліктерін ескеріп, оның қажеттігін орындай алатындай әдістемемен оқыту керек.

Саралап оқыту (дифференциация) – латын сөзінен (difference) шыққан. Тұтас затты бөліктерге, сатыларға бөліп жіктеу не саралау дегенді білдіреді.

Көпшілік авторлар саралап оқытуды «даралап» оқытумен қатар қарастырады.

Саралап оқытудың мақсаты: әртүрлі оқушының бейімін анықтауға, қабілетін шыңдауға жағдай жасау; танымдық ойлауын қалыптастыру, ойлау қабілетін жетілдіру, болашақ мамандығына икемдеу.

Саралаудың 2 түрі бар: сыртқы, ішкі саралау.

Сыртқы саралау – оқушыларды анық белгілеріне қарай тұрақты топтарға бөлу. Мұнда білім алушылардың қабілеті, қызығушылығы ескеріледі.

Ішкі саралауда кездейсоқ белгілер бойынша құрылған балалардың өзіндік ерекшеліктері ескеріледі. Бұнда топтарға бөлу айқын не еркін болуы мүмкін, қойылған оқу мақсатына қарай топ құрамы өзгеріп отырады.

Рональд Де Гротт саралаудың 3 деңгейін көрсетті:

Микро деңгей –кластағы оқушылардың бөлек топтарында жүзеге асырылатын әр түрлі тәсілдер. Мұны ішкі не класішілік деп те атауға болады. Класс ішіндегі саралаудың түрлері: оқушы қабілетін саралау, қызығушылығын саралау, деңгейлік саралау.

Мезо деңгей- класс, сала және бағыттар арасындағы мектеп ішінде жүргізілетін саралау деңгейі.

Макро деңгей – мектептер арасындағы саралау. Әр түрлі типтегі мектептер жасақталады. Микро, мезо деңгейлер ішкі саралауды білдіреді.

Мұғалімдер өз пәні бойынша 4 жолмен саралау жүргізетінін К.А.Томлинсон айтты. Олар: мазмұн бойынша саралау, үдеріс бойынша саралау, нәтиже бойынша саралау, оқу ортасы бойынша саралау. [4]

Мазмұн бойынша саралау жүзеге асқан кезде Блум таксономиясының төменгі және жоғары ойлау деңгейлері ескеріледі. Оқушылар тобына әр түрлі оқу әдістері ұйымдастырылады.

«Оқушы нені үйрену керек? Жаңа білімге қалай қол жеткізе алады?» деген сұрақтар төңірегінде білім беруші жұмыс жасайды.

Үдеріс бойынша саралау – оқушы жаңа материалды игеру кезінде қатысатын іс-әрекеті. Материал мазмұнын терең игеру үшін оқушылар жаттығу жұмысын және практикалық тапсырмаларды орындайды. Қабілеттеріне қарай визуалды, аудио, кинестетикалық әрекеттер негізінде оқушыларға тапсырманы өздері жасап көруге мүмкіндік туғызу керек.

Нәтиже бойынша саралау – сабақ аяғында оқушының алған білімін демонстрациялау әрекеті. Мұнда мұғалім бір тапсырма береді, бірақ жауабы әр түрлі боп шығады. Оқушы «дұрыс жауаптың» бағытында өзінің күшті не әлсіз, жетілдіретін тұсын шамалауы керек. Мұғалім барлық оқушыға нұсқау беріп, әрқайсысының өздерінен не күтетіндігін түсінгендеріне көз жеткізулеріне әрекет жасайды.

Оқу ортасы бойынша саралау – білім беруші білім алушыларға қолайлы оқу ортасын қалыптастыруды қажет ететін бағыт.

«Оқыту тиімділігі оның мазмұны мен әдісіне ғана тәуелді емес, сонымен қатар оқушылар тұлғасының, жеке басының ерекшеліктеріне байланысты», - деп Н.А.Менчинская атап көрсетті. [5]

Мемлекеттік стандартқа сай білім беруде, оқу мақсатына қол жеткізуде баланың жеке ерекшелігі ескеріліп отыруы тиіс.

Жалпыға ортақ саралау жұмысының 7 тәсілі: тапсырма, дереккөз, қарқын, қорытынды, жіктеу, бағалау, қолдау көрсету және диалог.

Тапсырма. Оқыту барысында тапсырманы саралаудың маңызы ерекше. Негізгі мазмұнды қамтитын тапсырмаларды жүйелі ойластыру керек. Оқушылардың қажеттігіне қарай тапсырма түрлерін оңтайландырып отыру қажет. Ашық тапсырмалар кезінде оқушылардың жеке қабілеті үнемі ескерілуі шарт. Блум таксономиясының жоғары деңгейіне жататын толық жауапты қажет ететін ашық тапсырмалар оқушыларды дәлел келтіре білуге, жеке көзқарасын қалыптастыруға, сыни ойлау дағдысының қалыптасуына тікелей әсер етеді. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында эссе, сын, мақала, баға беру т.б. жазба жұмыстары кезінде оқушының жеке қабілеті айқын байқалады.

Дереккөздер. Кейбір оқушылар басқа кластастарына қарағанда күрделі дереккөздермен жұмыс істей алады. Баспадан шыққан немесе электронды дереккөздерін қолдануы мүмкін. Психологтар оқушылардың қабылдау әрекетін былай көрсетеді: визуалдар, аудиолар, кинестетиктер. Ақпаратты есту арқылы жақсы қабылдайтын балаларға аудиоматериалдарды, дүниені көру арқылы қабылдайтын оқушыларға видеоматериалдар не суреттер, ақпаратты дене арқылы сезінетіндерге кинестетикалық құралдарды орынды қолдана білген жөн. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында толғаулар, жырларды тыңдатып; суреттерге, видеожазбаларға әңгіме құратып; рөлдік ойындарда кейіпкерлерді сезіндіріп оқушылармен етене жұмыстар жүргізуге болады.

Қарқын. Сабақ үдерісі кезінде тапсырманы орындау жылдамдығы әр оқушыда әр түрлі көрініс табады. Біреуі баяу, енді бірі жылдам әрекет етеді. Көмек қажет ететін оқушыларға уақыт өте көп жұмсалады. Ал ақпаратты тез қабылдайтындар үшін қосымша тапсырмалар үнемі қажет болады. Қосымша тапсырманы орындау не орындамау оқушының еркіне байланысты. Орындаған жағдайда мадақ сөздер

арқылы қолпаштап отыру керек. Мұғалім қарқын бойынша саралауды саралаудың басқа тәсілдерімен біріктіре алады. Мәселен, тапсырма арқылы саралауды жатқызуға болады. Қосымша тапсырма түрлерін оқушының таңдауына салуға болады. Қарқындылық бойынша саралау жасағанда, бағалау нәтижесі жұмыстың қорытындысына негізделеді. Уақытынан бұрын орындағаны үшін оқушының бағасын көтермелеуге немесе уақытты ұзақ пайдаланғаны үшін оқушы жұмысын төмендетуге болмайды.

Қорытынды. Барлық оқушы мақсатқа сай берілген бір тапсырманы әр түрлі деңгейде орындап шығады. Саралау жұмысы нәтиженің қорытындысына байланысты болады. Бұл тәсілді жүзеге асыруда топтық емес, жеке жұмыс басты назарда болады. Толық жауапты керек ететін ашық тапсырмалардың қорытындысы сараланады. Қорытынды бойынша оқушыларды жұптауға, топтауға болады. Мысалы, үлгерімі төмен оқушы мен дарынды оқушыны жұптау т.б. Оқушы «дұрыс жауаптың» бағытында өзінің мықты не әлсіз жақтарын, жетілдіретін тұсын шамалауы керек. Мұғалім барлық оқушыға нұсқау беріп, әрқайсысының өздерінен не күтетіндігін түсінгендеріне көз жеткізулеріне әрекет жасайды.

Жіктеу.

Оқытудың болжамды міндеттеріне қарай топ құруда пайдалы тәсілдер:

Қолдау деңгейі ұқсас оқушылар;

Талаптары әртүрлі оқушылар;

ДЖИГСО топтары;

Кәсіби дағдысына қарай бөлінетін топтар;

Гендерлік топ;

Аралас гендерлік топ;

Ұйымшыл топ.

Топқа бөлуге болатын белгілер: ойлауы, шығармашылық деңгейі бойынша, базалық дайындықтың болуы бойынша, белгілі әрекет түріне икемділігі бойынша.

Кез келген топтың мүшелері білетін және түсінетін жалпы ережелерді басшылыққа алуы тиіс. Әрбір топ мүшесі қалай нәтижеге қол жеткізетінін білулері үшін керек.

Диалог және қолдау көрсету. Кейбір оқушылар үшін тапсырманы орындауда ұдайы көмек қажет болады. Қолдауға мұқтаж оқушы көмекті кімнен алады? Ол, әрине, мұғалім не кластас досы. Осы орайда Л.Выготскийдің ЖАДА-сы еске түседі. Л.Выготскийдің айтуынша, жақын арадағы даму аймағы қолдау алушы оқушының тапсырманы үлкендердің жетекшілігімен және қабілетті құрдасымен ынтымақтаса орындауымен анықталады. [6.146.]

Сабакта диалогтың алар орны ерекше. Мұғалім оқушыларды ойландыру үшін не алдыңғы білімді еске түсіру үшін сұрақтар қояды. Диалог оқушының қызығушылығын арттырады, белсенді жұмыс жасауына ықпал етеді. Кластағы диалог сұрақтар қою арқылы жүзеге асады. Сұрақтың дұрыс қойылуы оқушыға қолдау ретінде жақсы қызмет атқарады. Білім алуды қолдау мақсатында сұрақ қоюдың тәсілдері: түрткі болу, сынақтан өткізу, өзгеге бағыттау.

Жоғары деңгейлі сұрақтар баланың дамуына ықпал етсе, төмен деңгейлі сұрақтар оқушыны зеріктіріп жібереді.

Диалог және қолдау көрсету әдісі барысында сөзбен қолдау көрсету, ынталандыру маңызды рөл атқарады.

Бағалау. Педагогикалық қызмет пен саралаудың басқа түрлері оқушы қажетіне орай үнемі түзетіліп отырады. Білім алушының әр әрекеті мен белсенділік қабілеті

үнемі назарда болып, бағалануы тиіс. Бағалау дұрыс жүзеге асырылмаса, балада немқұрайлылық пен енжарлық пайда болады. Педагогикалық қызмет – жақсартуды керек ететін саланы анықтайтын жан-жақты үдеріс.

Оқушы қажетіне орай сабақ мақсатын саралау да ұдайы басты назарда болу керек. Сабақ мақсатын саралау ҚМЖ жазу барысында оқу мақсаты аясында жүзеге асады. Оқу бағдарламасына енген оқу мақсаттары сабақ үдерісі кезінде орындалуы тиіс, алайда оқушының бәрі білімді бірдей деңгейде игермейді. С.Виллистің мына тұжырымына келісуге де болады: «Сыныпта бір мезгілде барлық оқушыларды бірдей оқытқан жағдайда: 1/3 оны біледі, 1/3 түсінеді, 1/3 ешқашан түсіне алмайды. Сондықтан сыныптағы балалардың 2/3 уақытты босқа жоғалтады.» [6.22б.]

Мақсат бойынша саралау жасағанда, Блум таксономиясының деңгейлері басшылыққа алынады. Оқушылардың барлығы төменгі деңгей дағдысын орындай алады. Кейбір оқушылар ғана үздік нәтиже көрсетеді. Жаңа білімді меңгертуде әр оқушының жеке ерекшелігі мен қабілеті есепке алынады. Оқу бағдарламасында берілген оқу мақсатынан саралай отырып, сабақ мақсатын анықтаймыз.

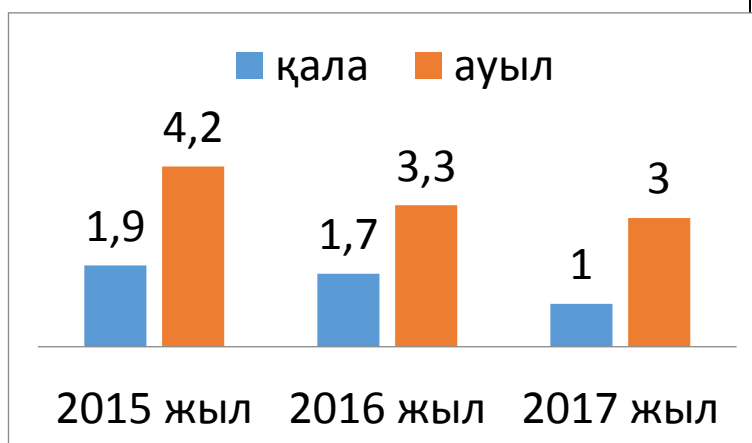
Қазақ тілі мен әдебиет сабағына қатысты саралау тәсілдерінің қолданысына тоқталып өтейік.

СЫНЫП: 10	Қоғамдық-гуманитарлық бағыт. «Атамұра» баспасы
Сабақтың тақырыбы:	Тұрмыс тауқыметі
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	10.2.1.1 әртүрлі графиктік мәтіндердегі (кесте, диаграмма, сызба, шартты белгі) мәліметтерді талдау, негізгі үрдістерді анықтау; 10.3.3.1 мәтін құрылымын сақтай отырып, әртүрлі графиктік мәтіндегі деректерді салыстырып, маңызды тұстары мен үрдістерді талдап жазу
Сабақ мақсаты:	Барлығы: Әртүрлі графиктік мәтіндегі мәліметтерді талдайды. Негізгі үдерісті анықтап, дерек көздерін салыстырып, жазба жұмысын орындайды. Көбісі: Әртүрлі графиктік мәтіндегі мәліметтерді талдайды. Негізгі үдерісті анықтап, дерек көздерін салыстырып, жазба жұмысын орындайды. Қосымша дерек көздерін пайдалана алады. Кейбіреулері: Әртүрлі графиктік мәтіндегі мәліметтерді талдайды. Негізгі үдерісті анықтап, дерек көздерін салыстырып, жазба жұмысын орындайды. Қосымша дерек көздерін пайдалана алады. Сыни ойлау дағдысын жақсы көрсете біледі.
Бағалау критерийі	Әртүрлі графиктік мәтіндердегі (кесте, диаграмма, сызба, шартты белгі) мәліметтерді талдайды, негізгі үрдістерді анықтайды. Мәтін құрылымын сақтай отырып, әртүрлі графиктік мәтіндегі деректерді салыстырып, маңызды тұстары мен үрдістерді талдап жазады.
Ойлау дағдылары	Білу, түсіну, қолдану

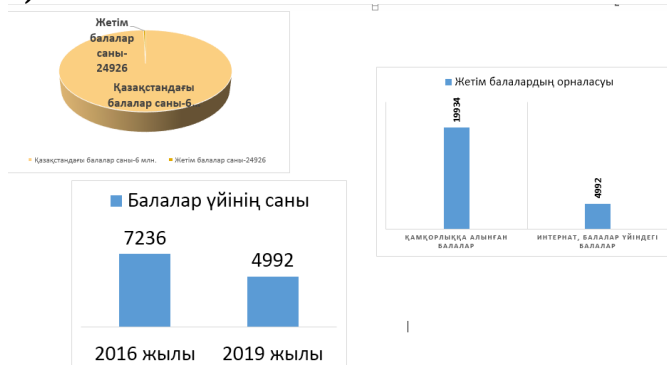
Құндылықтарға баулу	Мәңгілік елдің құндылықтарын оқушы бойына дарыту. Жоғары руханиятты ұстана білетін, еңбектенуден жалықпайтын, гуманистік көзқарасы қалыптасқан тұлға тәрбиелеу.											
Пәнаралық байланыс	Өзін-өзі тану, тарих											
Алдыңғы оқу	Тұрмыс тауқыметі											
Сабақтың жоспары												
Жоспарланған уақыт	Сабақ барысы :	Ресурс										
Басталуы 5 минут	Ұйымдастыру кезеңі. Суреттер бойынша тақырыпқа болжам жасату. Алдыңғы білімді «Өрмекші» сызбасымен сұрау. Тұрмыс тауқыметі дегеніміз не? Жаңа тақырып пен мақсатын анықтап айту.	Оқулық										
Жаңа білім 10 минут	Жаңа сабақ. 3 қатардың оқушыларына 3 түрлі тақырыпта графиктік мәтіндер таратылады. (1. Халық санының өсуі мен кему диаграммасы; 2. Ауыл, қала тұрғындарының жұмысқа орналасу көрсеткіші; 3. Жетімдер статистикасы) 1) <table border="1"><caption>Халық санының көрсеткіші</caption><thead><tr><th>Жыл</th><th>Халық санының көрсеткіші</th></tr></thead><tbody><tr><td>1465</td><td>1000000</td></tr><tr><td>1725</td><td>3000000</td></tr><tr><td>1921</td><td>5000000</td></tr><tr><td>1945</td><td>10000000</td></tr></tbody></table>	Жыл	Халық санының көрсеткіші	1465	1000000	1725	3000000	1921	5000000	1945	10000000	Графиктік мәтіндердің біріншісі 9-сынып қазақ тілі («Атамұра» баспасы), екіншісі 10-сынып қазақ тілі оқулығы («Атамұра» баспасы), үшінші жетімдер туралы нақты дерек БҒМ А.Аймағамбетовтың сұхбатынан алынды. Ғаламтор желісі.
Жыл	Халық санының көрсеткіші											
1465	1000000											
1725	3000000											
1921	5000000											
1945	10000000											

2) Статистикалық дерек бойынша 2015 жылы ауыл тұрғындарының 4,2% –ның табысы күнкөріс минимумынан төмен болса, қала тұрғындары үшін бұл көрсеткіш 1,9% –ды құрады.

Жылдар	Қала	Ауыл
2015	1,90%	4,20%
2016	1,70%	3,30%
2017	1%	3,00%

3)

Тапсырма. Берілген графиктік мәтіндердің мазмұнына мән беріңіз. Әрбір мәтін бойынша «Бір тамшы ой» әдісімен тұжырым жасаңыз.
Дескриптор:

	1. Мәтіннен негізгі ақпаратты анықтай алады; 2. Өзіндік тұжырым жасай алады. Қ/Б. мадақ сөздер					
Ортасы 10 минут	Берілген графиктік мәтіндерді қатарлар 1-2,2-3,3-1 бағыты бойынша алмастырып, жұмыс жасайды. 2-тапсырма. SWOT – талдау жасаңыз. Көтерілген тақырып жөнінде талдама жасаңыз. <table> <tr> <td>Артықшылық</td> <td>Кемшілік</td> </tr> <tr> <td>Қауіп-қатер</td> <td>Мүмкіндіктер</td> </tr> </table> Дескриптор: 1. Тақырыпқа қатысты артықшылықтарды анықтай алады; 2. Кемшілік тұстарды көрсете біледі; 3. Қауіп-қатер деңгейін анықтайды; 4. Мүмкіндіктерге қатысты ойларын айта алады. Қ/Б. мадақ сөздер Қосымша тапсырма. Қарқындылыққа байланысты тапсырманы жылдам орындаған топтарға оқулықтағы оқылым мәтінін графиктік мәтінге айналдыру тапсырмасы қосымша беріледі. Тапсырма. Оқылым мәтінін оқыңыз. Негізгі ақпараттарды іріктеп, графиктік мәтін жазыңыз. Дескриптор: Мәтіннен негізгі ақпаратты анықтайды; Графиктік мәтін жазады.	Артықшылық	Кемшілік	Қауіп-қатер	Мүмкіндіктер	Графиктік мәтін Оқулық Ғаламтор желісі
Артықшылық	Кемшілік					
Қауіп-қатер	Мүмкіндіктер					
Аяқталуы Сабақты бекіту 10 минут	«Желпуіш»әдісі. Тұрмыс тауқыметін болдырмас үшін не істеуіміз керек? Идеялар жазыңыздар.	Сұраққа жауап алынады.				
Бағалау 5 минут	Кері байланыс. «Шығу парағы» Бүгін не үйрендіңіз?	Кеспе қағаздар				

Кері байланыс 3 минут	Сабақ бойынша қандай сұрағыңыз бар? Келесі сабақта қандай мәселеге баса назар аудару керек? Үйге тапсырма: «Тұрмыс тауқыметі» тақырыбындағы оқылым мәтінін SWOT кестесіне түсіріп келу.	
Қосымша ақпарат		
Саралау – Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Сіз қабілеті жоғары оқушыларға тапсырманы күрделендіруді қалай жоспарлайсыз?	Бағалау - Оқушылардың үйренгенін тексеруді қалай жоспарлайсыз?	Пәнаралық байланыс Қауіпсіздік және еңбекті қорғау ережелері АКТ-мен байланыс Құндылықтардағы байланыс
Рефлексия Сабақ / оқу мақсаттары шынайы ма? Бүгін оқушылар не білді? Сыныптағы ахуал қандай болды? Мен жоспарлаған саралау шаралары тиімді болды ма? Мен берілген уақыт ішінде үлгердім бе? Мен өз жоспарыма қандай түзетулер енгіздім және неліктен?	Төмендегі бос ұяшыққа сабақ туралы өз пікіріңізді жазыңыз. Сол ұяшықтағы Сіздің сабағыңыздың тақырыбына сәйкес келетін сұрақтарға жауап беріңіз.	
Қорытынды бағамдау Қандай екі нәрсе табысты болды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1: 2: Қандай екі нәрсе сабақты жақсартта алды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1: 2: Сабақ барысында мен сынып немесе жекелеген оқушылар туралы менің келесі сабағымды жетілдіруге көмектесетін не білдім?		

10-сынып қазақ тілі пәні бойынша сабақ жоспары үлгісі ұсынылды. Мұнда оқушы қажеттілігіне орай **оқу мақсаты бойынша саралау** жүзеге асырылды:

Барлығы: Әртүрлі графиктік мәтіндегі мәліметтерді талдайды. Негізгі үдерісті анықтап, дерек көздерін салыстырып, жазба жұмысын орындайды.

Көбісі: Әртүрлі графиктік мәтіндегі мәліметтерді талдайды. Негізгі үдерісті анықтап, дерек көздерін салыстырып, жазба жұмысын орындайды. Қосымша дерек көздерін пайдалана алады.

Кейбіреулері: Әртүрлі графиктік мәтіндегі мәліметтерді талдайды. Негізгі үдерісті анықтап, дерек көздерін салыстырып, жазба жұмысын орындайды. Қосымша дерек көздерін пайдалана алады. Сыни ойлау дағдысын жақсы көрсете біледі.

Диалог және қолдау көрсету тәсілдері сабақтың басы мен аяғында іске асады. Алдыңғы білімді «Өрмекші» сызбасы арқылы еске түсіргенде мұғалім-оқушы қарым-қатынасы диалогтік сипатта жүзеге аспақ. Сабақ қорытындысындағы «Желпуіш» әдісінде де диалогтік сипат басымдыққа ие.

Графиктік мәтіндермен жұмыс жасағанда топ мүшелері бір-біріне қолдау көрсетеді. Л.Выготский көрсеткендей, мұнда білім алушылардың бір-бірін қолдауы анық байқалады.

Сабақ үдерісі топтық жұмыс деңгейінде өтетіндіктен, аралас гендерлік топ құрылады.(Мұғалім өз шеберлігіне орай топтастырса да болады) Оқушылардың әрекет жасаудағы икемділігі ескеріледі.

Дереккөз бойынша саралау жұмысын тапсырмалар мәтінімен жұмыс жасағанда электронды оқулықтарды немесе ғаламтор көзін пайдалану арқылы жүзеге асыруға болады.

Қарқындылыққа байланысты тапсырманы жылдам орындаған топтарға оқулықтағы оқылым мәтінін графиктік мәтінге айналдыру тапсырмасы қосымша беріледі.

Нәтиже бойынша саралау жұмысы бұл сабақта жүзеге аспайды. Себебі сабақ топтық жұмысқа негізделген. Жеке пікірлер мен идеялар нәтижесі талданбайды.

Сабақ жоспарын алдын ала құрған кезде саралау жұмыстарының қолданысына назар аудару керек. Бір сабақ кезінде барлық саралау тәсілін пайдалану міндетті емес. Мұғалім өз шеберлігіне орай әртүрлі форматта саралауды жүзеге асырып отырады.

Пән мұғалімі ең алдымен тәуекел тобындағы балаларды анықтап алуы керек. Жұмыс жасауда ауырлық тудыратын оқушыларды ерекше назарда ұстау қажет, себебі уақытылы ескерілмеген оқушы уақыт өте келе қатарластарынан қалып қояды. Олардың пәнге қызығушылығы төмендеп, тапсырманы талапқа сай орындауында енжарлық пайда болады. Саралай оқытуда баланың денсаулығы, физикалық, психикалық, әлеуметтік жағдайы, адаптациясы ескерілуі тиіс. Оқыту үдерісі кезінде оқушының темпераменті, есте сақтау қабілеті, интеллектісі жағдаятқа қатысты әртүрлі көрінуі мүмкін, сондықтан мұғалім қырағылықты, байқампаздықты өзіне серік етіп жүргені абзал. Оқыту кезіндегі саралау оқушыларға оқу тапсырмасын өз шамасы бойынша орындауға немесе қолдау алу арқылы орындауға мүмкіндік береді. Бұл әрекеттен оқушының оқуға деген сенімділігі мен ынтасын анық байқауға болады. Педагог саралау тәсілдерін аудиторияның ыңғайына қарай ұтымды қолданып отыруы керек әрі кәсіби шеберлігін үнемі шыңдап отырғанда ғана белгілі нәтижеге қол жеткізеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. С.Б.Бабаев. Бастауыш мектеп педагогикасы. Оқу құралы. Алматы. 2007 - 413 бет.
2. https://qamba.info/site/book/online/maghzhan-zhumabaevpedaggika/content/content_1.shtml/

3. А.Байтұрсынов. Тіл тағылымы. Алматы. Ана тілі. 1992.- 442б
4. Основы дифференцированного обучения в школе. [http:// gigabaza.ru/ doc/](http://gigabaza.ru/doc/)
5. Саралап оқыту ауыл мектебінде сабаққа қызығушылықты тәрбиелеу. Қашықтықтағы семинар.
<https://burabay.akmoedu.kz/documents/view/F9D97E1FB2988BAA.html>
6. Ізғали Жоламан Ізғалиұлы. Жоспарлау мен оқытуда саралау тәсілдерін қолдану. Әдістемелік құрал /Использовании дифференцированных способов в планировании и обучении. Методическое пособие /– Атырау / 2019 - 68 б.